

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ
ΚΡΑΤΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ 2020 ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΕΤΟΣ 2019

ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΥΣΗΣ

Στη συνεδρίαση της 7^{ης} Ιουλίου 2021, η Επιτροπή Απονομής Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων 2020 για το έτος 2019, κατέληξε στις εξής αποφάσεις:

Το **Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων** απονέμεται στην **Τζένη Μαστοράκη** για τη συνολική προσφορά του έργου της στα γράμματα.

Η Τζένη Μαστοράκη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1949. Σπούδασε βυζαντινή και μεσαιωνική φιλολογία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στην ποίηση πρωτοεμφανίστηκε το 1971 με ποιήματα υπό τον γενικό τίτλο «Το συναξάρι της αγίας νιότης» δημοσιευμένα στην *Ποιητική Αντι-ανθολογία* του Δημήτρη Ιατρόπουλου. Ένα χρόνο μετά εξέδωσε το πρώτο της βιβλίο ποίησης, με τίτλο *Διόδια* (Κέδρος 1972). Ακολούθησαν τα βιβλία *Το σόι* (Κέδρος 1978), *Ιστορίες για τα βαθιά* (Κέδρος 1983) και *Μ' ένα στεφάνι φως* (Κέδρος 1989), καθώς και ποιήματα εκτός βιβλίων δημοσιευμένα σε διάφορα έντυπα. Για το ποιητικό της έργο έχουν γραφτεί κριτικές, μελέτες και διατριβές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η ίδια έχει τιμήσει τη γραφή ποιητών και ποιητριών όπως οι Διονύσιος Σολωμός, Κ. Γ. Καρυωτάκης, Κώστας Βάρναλης, Γιάννης Ρίτσος, Μανόλης Αναγνωστάκης, Άρης Αλεξάνδρου, Γιάννης Κοντός, Ρένα Χατζηδάκη, με πρωτότυπα κείμενα, στα οποία διαφαίνεται η άρρηκτη σχέση γραφής και ανάγνωσης και η βιωματική εμπλοκή της με τη γλώσσα, την ιστορία και τη λογοτεχνία. Ποιήματά της Μαστοράκη μεταφράστηκαν στα αγγλικά, τα γερμανικά και τα γαλλικά και έχουν δημοσιευτεί σε ξενόγλωσσες εκδόσεις.

Πέρα από την ποιητική συμβολή της, η Τζένη Μαστοράκη, από τη μεταπολίτευση έως σήμερα, συνεχίζει να συμβάλλει στα γράμματα παραδίδοντας ελληνικές μεταφράσεις που έχουν συζητηθεί και αποτελέσει σημεία αναφοράς για τη γλωσσική τους διαύγεια και ακρίβεια και για το ξεχωριστό τους αισθητικό αποτύπωμα. Το μεταφραστικό της έργο στο σύνολό του, τόσο στη μυθοπλασία όσο και στο θέατρο, είναι εκτενές και πλούσιο. Η Μαστοράκη αναμετρήθηκε κάθε φορά με απαιτητικά κείμενα σπουδαίων και ετερόκλητων συγγραφέων όπως οι Elias Canetti, J. D. Salinger, Carson McCullers, Edgar Allan Poe, Harold Pinter, Sarah Kane, Αδελφοί Γκριμ, Upton Sinclair, Lewis Carroll, Heinrich Böll (Χάινριχ Μπελ), Heinrich von Kleist, Federico García Lorca, Miguel de Cervantes κ.ά. Ήδη από το 1989, το

Πανεπιστήμιο Κολούμπια αναγνώρισε τη μεταφραστική της δεινότητα, απονέμοντάς της το βραβείο Thornton Niven Wilder. Το 1992 επίσης βραβεύτηκε από τη Διεθνή Επιτροπή Παιδικού Βιβλίου (IBBY, International Board on Books for Young People) για τη μετάφραση του παιδικού βιβλίου *Ο ταξιδιώτης της αυγής*.

Η Επιτροπή κρίνει ότι η Τζένη Μαστοράκη, με την αδιάλειπτη και ποιοτική προσφορά της στα ελληνικά γράμματα, κατόρθωσε να διαμορφώσει μια μοναδική πορεία, η οποία στηρίχθηκε στην επίμονη και ενδεδειγμένη αφοσίωσή της στην ελληνική (γραφτή και ομιλούσα) γλώσσα, στην ανάδειξη γόνιμων περιοχών του ποιητικού παρελθόντος και στη δημιουργική ανάπλασή του, στη λογοτεχνική γνώση και τόλμη και στην υπογράμμιση της ζωτικής σημασίας των αφηγήσεων (κοινωνικοπολιτικών, οικογενειακών, έμφυλων, προσωπικών) στη χαρτογράφηση της μνήμης, των συναισθημάτων και της ίδιας της ύπαρξης στην ιστορική της προοπτική. Με εφελτήριο την αντήχηση των ρομαντικών επιτευγμάτων, το κληροδότημα των μεταπολεμικών γενιών, το στίγμα της μεταπολίτευσης, η ποιήτρια και μεταφράστρια Τζένη Μαστοράκη κατόρθωσε εντέλει να αποτυπώσει την εσωτερική και περίπλοκη περιπέτεια του ανθρώπου μέσα στο χρόνο. Για όλα τα παραπάνω της απονέμεται το Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων.

Το **Βραβείο Μυθιστορήματος** απονέμεται κατά πλειοψηφία στο βιβλίο του **Ηλία Μαγκλίνη, *Είμαι όσα έχω ξεχάσει. Μια αληθινή ιστορία*** (εκδόσεις Μεταίχμιο). Εκκινώντας από το αρχείο της οικογενειακής ιστορίας το μυθιστόρημα του Μαγκλίνη ισορροπεί ευφάνταστα ανάμεσα στην αυτοβιογραφία, το χρονικό, τον πολιτικό και ιστορικό στοχασμό και την λυρική προσαρμογή πάνω στα τραύματα του ατομικού και συλλογικού παρελθόντος. Πρόκειται για ένα κείμενο που μέσα από απολύτως ελεγχόμενα όσο και αριστοτεχνικά μυθοπλαστικά εργαλεία θέτει στο προσκήνιο (και θεωρητικοποιεί) την αναψηλάφηση ιστορικών γεγονότων μέσα στο στενό πλαίσιο της οικογένειας, ταυτόχρονα όμως ερευνά με τρόπο καίριο την συγκινησιακή τους διάσταση και την εμπλοκή τους στη διαμόρφωση της ταυτότητας των απογόνων. Αφουγκραζόμενος το οικογενειακό τραύμα σαν τον ήχο της πέτρας που πέφτει στο νερό, ο Μαγκλίνης παρακολουθεί προσεκτικά τους ομόκεντρους κυματισμούς που προκαλούνται από την πτώση της, συζητώντας με σοφή αφηγηματική οικονομία το γεγονός της μετα-μνήμης (postmemory).

Συζητήθηκαν επίσης και ετέθησαν σε ψηφοφορία τα μυθιστορήματα ***Ρηχό νερό, σκιές*** του

Άκη Παπαντώνη (εκδόσεις Κίχλη) και **Εκεί που ζούμε** του **Χρίστου Κυθρεώτη** (εκδόσεις Πατάκη).

Το μυθιστόρημα *Ρηχό νερό*, σκιές διακρίνεται για την τοποθέτησή του σε μια καίρια περίοδο της πρόσφατης ιστορίας. Η στέρεη αφήγηση, η ευαίσθητη βυθοσκόπηση στις εσωτερικές διακυμάνσεις των ηρώων και ένα ιδιαίτερα καλοδουλεμένο, λυρικό ύφος συνθέτουν ένα μυθιστόρημα που εγκιβωτίζει την προσωπική ιστορία, που είναι καταδικασμένη να μείνει ανώνυμη και να χαθεί στη λήθη, σε έναν ευρύτερο ιστορικό καμβά.

Το μυθιστόρημα του Χρίστου Κυθρεώτη *Εκεί που ζούμε* ξεχωρίζει ως παράδειγμα συνοχής και αφηγηματικής δεινότητας. Πατώντας πάνω στο μοντερνιστικό τέχνασμα του ενός και μοναδικού εικοσιτετράωρου στη ζωή του κεντρικού χαρακτήρα, το κείμενο του Κυθρεώτη αναδεικνύει με ενάργεια και χιούμορ τα επαγγελματικά και προσωπικά αδιέξοδα μιας γενιάς, συνθέτοντας έναν ολοκληρωμένο και αξιομνημόνευτο ήρωα.

Το **Βραβείο Διηγήματος-Νουβέλας** απονέμεται κατά πλειοψηφία εξ ημισείας στον **Αχιλλέα III** για το βιβλίο του *Παραχαράκτης* (εκδόσεις Νεφέλη) και στον **Μιχάλη Μακρόπουλο** για το βιβλίο του *Μαύρο νερό* (εκδόσεις Κίχλη).

Το βιβλίο του **Αχιλλέα III** συνιστά μία συλλογή από σύντομα πεζά, ιστορίες που συνοδεύονται και συνομιλούν με φωτογραφίες, «φωτογραφήματα μικρού μήκους», που προσκομίζονται ως τεκμήρια ενός κόσμου αποκεκρυμμένου πίσω από τις γραμμές, σε γκρίζες περιοχές της πραγματικότητας. Αυτόν τον -σχεδόν απίστευτο- κόσμο μάς αποκαλύπτει ο έμπλεος σαρκασμού και χιούμορ συγγραφέας. Στο βραβευθέν βιβλίο υπάρχουν πολλά και θαυμαστά. Το προφανές παραχαράσσεται, στερεότυπα πίπτουν καταγής, το παράδοξο εμφιλοχωρεί στο σύνηθες και το τελευταίο, που λογίζεται ως φυσιολογικό, αντιμετωπίζεται με υποψία και σημασιολογείται με νέες, συγγραφικώς τω τρόπω, ερμηνείες.

Στη νουβέλα του **Μιχάλη Μακρόπουλου** ένας πατέρας με τον ανάπηρο γιο του προσπαθούν να επιβιώσουν σε κάποιο ορεινό χωριό της Ηπείρου, που σταδιακά ερημώνει, λόγω της μόλυνσης του νερού. Κομβικά στοιχεία της ιστορίας, όπως η οικολογική αυτή καταστροφή, αποκαλύπτονται σταδιακά, διατηρώντας ενεργό το αναγνωστικό ενδιαφέρον. Η δραματοουργία αναπτύσσεται με αξιοσημείωτη μαεστρία: οικονομία λόγου, αρμονική ανάπτυξη πλοκής, ομαλή διαχείριση των εκπλήξεων και των κορυφώσεων, αληθοφάνεια χαρακτήρων. Οι ήρωες και οι σχέσεις τους εξελίσσονται εις βάθος, σε διάλογο με την

ατμόσφαιρα εγκατάλειψης του χωριού, κορυφώνοντας την ένταση καθώς προχωρά η ιστορία. Η απλότητα της γλώσσας σε τριτοπρόσωπη αφήγηση αφήνει να αναδυθούν τα γεγονότα, τα ηθικά διλήμματα, η τοπιογραφία της οικολογικής καταστροφής και της αρρώστιας. Εντέλει, το δράμα του παγιδευμένου ανθρώπου, που ο αναγνώστης παρακολουθεί με συγκίνηση και ευλαβική σιωπή.

Συζητήθηκαν επίσης, και ετέθησαν σε ψηφοφορία τα βιβλία: της **Κωνσταντίας Σωτηρίου, Πικρία χώρα** (εκδόσεις Πατάκη), που εστιάζει σε αφηγήσεις γυναικών, γραμμένες σε κυπριακή διάλεκτο, σχετικές με την τουρκική εισβολή του 1974, του **Κυριάκου Συφιλιτζόγλου, Σπίτι παιδιού** (εκδόσεις Αντίποδες), ένα μωσαϊκό της δραμινής ζωής, των χωριών της Δράμας, των ανθρωπότυπων που απαρτίζουν τη συγκεκριμένη κοινωνία, και του **Ηλία Λ. Παπαμόσχου, Η μνήμη του ξύλου** (εκδόσεις Πατάκης), κείμενο στη διακεκαυμένη ζώνη του χιούμορ για έναν κόσμο του γενέθλιου τόπου που χάνεται, επιστρέφει στις ρίζες του μέσα στις πόλεις, φθείρει και φθείρεται.

Το **Βραβείο Ποίησης** απονέμεται κατά πλειοψηφία στον **Γιάννη Αντιόχου** για τη συλλογή του **Αυτός, ο κάτω ουρανός** (εκδ. Ίκαρος), καθώς αποτελεί ένα έργο που, όπως σημειώθηκε κατά τη συζήτηση, αποτελεί «κατορθωμένη ποίηση». Ο Γιάννης Αντιόχου, στην έβδομη συλλογή του (συν μία εκτός εμπορίου), αφορμάται από τον Άλλο για να βυθιστεί στον εαυτό, σε μία ολοκληρωμένη και συνεπή μοντερνιστική γραφή, η οποία περιλαμβάνει την έννοια του σώματος ως θεού, του ονείρου ως ύπαρξης και του θανάτου ως εξήγησης που καταυγάζει τη ζωή, με μία αισθητική ποιητική που πηγαινοέρχεται από τον Μέλανα Δρυμό της σκοτεινής Γερμανίας στη δυστοπία των Radiohead. Ο καλά φιλτραρισμένος και ομογενοποιημένος ποιητικός —άλλοτε απλώς ομφαλοσκοπικός— στοχασμός του συνομιλεί με τα γερμανικά παραθέματα και τα σχέδια που συνοδεύουν την έκδοση, εντάσσοντας, παράλληλα, τον απόηχο του Σολωμού, του Χέλντερλιν, του Τρακλ, του Έλιοτ και του Καρυωτάκη για να τραγουδηθεί το «κύκναιο άσμα του σώματος».

Συζητήθηκαν, επίσης, και συμπεριλήφθηκαν στην τελική ψηφοφορία τα έργα του **Μάριου Χατζηπροκοπίου, Τοπικοί Τροπικοί** (εκδόσεις Αντίποδες), και του **Σταύρου Ζαφειρίου, Τα φυσικά πράγματα** (εκδόσεις Νεφέλη).

Η μεν συλλογή του Μάριου Χατζηπροκοπίου για το πρωτότυπο, στιβαρό και σίγουρο βιβλίο-πρότζεκτ, όπου ο ομοερωτισμός, η αρχετυπική καταπίεση του σώματος και η ελευθερία που

εκείνο διαχρονικά ζητεί προτείνονται δι' ενός ευφυούς —άλλοτε παρωδιακού και άλλοτε θρηνητικού, μα πάντα παιγνιώδους— διαλόγου με τη δημοτική μας ποίηση.

Η δε συλλογή του Σταύρου Ζαφειρίου συζητήθηκε ως μία εξέχουσα κατάθεση οντολογικής ποίησης των ιδεών, που δοκιμάζει τα όρια της γλώσσας και εμβαθύνει ή διευρύνει τους τρόπους με τους οποίους η νεωτερική ύπαρξη συνομιλεί με φιλοσοφικά, λογοτεχνικά και πατερικά κείμενα για να ερμηνεύσει εαυτήν και αλλήλους.

Το **Βραβείο Δοκιμίου – Κριτικής** απονέμεται ομόφωνα στον **Κώστα Ιωαννίδη** για το έργο του ***Μία «υπερόχως νόθος» τέχνη: ποιητικές της φωτογραφίας. Τέλη 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα*** (εκδόσεις Futura). Θέμα του είναι τα κείμενα που γράφτηκαν για τη φωτογραφία αλλά και σποραδικές αναφορές σ' αυτήν στο γύρισμα του 19ου προς τον 20ό αιώνα. Μελετά σε βάθος πώς οι φωτογραφικές εικόνες αρχίζουν να γίνονται αντιληπτές ως καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις καθώς και τον τρόπο με τον οποίο η φωτογραφική ματιά επηρεάζει τον τρόπο γραφής στη λογοτεχνία. Το υλικό, αποτέλεσμα μακράς έρευνας σε αρχεία, στον Τύπο, σε ειδικά εγχειρίδια και στη λογοτεχνία της εποχής, αξιοποιείται κατά τρόπο συστηματικό και ευρηματικό. Είναι ένα πρωτότυπο βιβλίο το οποίο θα αποτελέσει εργασία αναφοράς.

Το **Βραβείο Μαρτυρίας, Χρονικού, Βιογραφίας και Ταξιδιωτικής Λογοτεχνίας** απονέμεται κατά πλειοψηφία στον **Κωνσταντίνο Πουλή** για το βιβλίο του ***Απ' το αλέτρι στο smartphone. Συζητήσεις με τον πατέρα μου*** (εκδόσεις Μελάνι).

Ο Κωνσταντίνος Πουλής επιχειρεί μια τομή στη μνήμη της αγροτικής ζωής μέσα από τη συνομιλία ανάμεσα στις γενεές με άξονα τις μεταβολές που επέφερε ο εικοστός αιώνας. Η μετάβαση από μια προνεωτερική ζωή σε μία ζωή που διαμορφώνεται εν πολλοίς από την εξάρτησή μας από την τεχνολογία, αναπαριστάται με συγκίνηση, χιούμορ και γνώση μιας πολύπτυχης καθημερινότητας. Η ακτινογραφία της οικιακής οικονομίας γίνεται ένας καμβάς στοχασμού για τη δυναμική της μεταβολής.

Συζητήθηκε επίσης και συμπεριλήφθηκε στην τελική ψηφοφορία το βιβλίο του **Στέλιου Νέστορος *Το συναξάρι μου*** (εκδόσεις Πατάκη). Είναι ένα αυτοβιογραφικό χρονικό με τη φυσικότητα του απλού, λιτού και καθαρού λόγου, στο οποίο ο συγγραφέας αφηγείται τις τρεις φάσεις της ζωής του: προδικτατορική, δικτατορική και μεταδικτατορική, ορίζοντας μια μακρά περίοδο πολιτικού και πολιτισμικού βίου.

Το **Βραβείο Πρωτοεμφανιζόμενου Συγγραφέα** (ηλικίας κάτω των 35 ετών) απονέμεται κατά πλειοψηφία εξ ημισείας στην **Ηλέκτρα Λαζάρ** για το βιβλίο της **Άγια Νήπια** (εκδόσεις Άπαρσις) και στον **Μιχάλη Μαλανδράκη** για το βιβλίο του **Patriot** (εκδόσεις Πόλις).

Στη συλλογή ποιημάτων της **Λαζάρ** η παιδικότητα και η ενηλικίωση αναδεικνύονται ως εναγώνιες καταστάσεις μέσα στο καμίνι των οικογενειακών σχέσεων. Υπονομεύοντας τη γλωσσική και τη συντακτική νόρμα, με εκφραστική ακρίβεια και μέριμνα για την τυπογραφική διάταξη και τη χρήση των τεχνολογιών της εικόνας, η συλλογή εκφράζει ένα «ουρλιαχτό» για την ανθρώπινη ύπαρξη.

Η νουβέλα του **Μαλανδράκη**, με πρωταγωνιστή έναν 23χρονο μετανάστη από την Αλβανία, δεξιότηχνη του κλαρίνου στους δρόμους αλλά και άνθρωπο χωρίς πατρίδα, περιγράφει την ευκαιρία που του δίνεται για ανέλιξη στην αθηναϊκή νύχτα, αποκρύπτοντας όμως την πραγματική του ταυτότητα. «Σκληρός» ρεαλισμός, ευαισθησία και σαρκασμός, σφιχτοδεμένη και πυκνή αφήγηση με κινηματογραφικό ρυθμό, κρατούν το ενδιαφέρον του αναγνώστη ζωντανό μέχρι τέλους.

Συζητήθηκε επίσης και συμπεριλήφθηκε στην τελική ψηφοφορία το βιβλίο του **Θανάση Γαλανάκη, Τα καναρίνια** (εκδόσεις Σμίλη), για τον οποίο επισημάνθηκε η ωριμότητα της ποιητικής του φωνής και η τεχνική του ευχέρεια στον έμμετρο στίχο, ακροβατώντας επιτυχώς ανάμεσα στο σοβαρό και το ευτράπελο.

Το **Ειδικό Βραβείο** σε συγγραφέα που το βιβλίο του προάγει τον διάλογο πάνω σε ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα απονέμεται κατά πλειοψηφία στον **Μάνο Ραγιάδη** για το έργο του **Αγόρι** (εκδόσεις Bibliothèque).

Το μυθιστόρημα του **Ραγιάδη** συνδυάζει την κοινωνική θεματική γύρω από ζητήματα φύλου με στοιχεία μυστηρίου και σασπένς, καταιγιστική δράση και σπλάτερ αισθητική που συνομιλεί με το είδος των κόμικ. Ο κεντρικός ήρωας του βιβλίου, ο επτάχρονος Ντόναλντ, ζει παγιδευμένος σε μια διπλή φυλακή -της δυσλειτουργικής του οικογένειας και του σώματός του- που εκδηλώνεται ως δυσφορία φύλου (διαταραχή ταυτότητας φύλου).

Συζητήθηκε επίσης και συμπεριλήφθηκε στην τελική ψηφοφορία το βιβλίο της **Άντζελας Δημητρακάκη, ΤΙΝΑ. Η ιστορία μιας ευθυγράμμισης** (εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»), για την ευφυή διαπραγμάτευση του ζητήματος της αυτοκτονίας και ευρύτερα του θανάτου.

Τέλος, **τιμητική διάκριση** απονέμεται ομόφωνα στα λογοτεχνικά περιοδικά **Πρεβεζάνικα Χρονικά** και **Απόπλους** για τη συμβολή τους στη διάδοση, την προαγωγή και τη συζήτηση της λογοτεχνίας και των γραμμάτων.

Η Πρόεδρος

Άλκηστις Σοφού

Τα Μέλη:

Δημήτρης Νόλλας

Ελένη Παπαγυρίου

Η Αντιπρόεδρος

Σοφία-Λαμπρινή Ντενίση

Ηλίας Καφάογλου

Νίκος Βατόπουλος

Κώστας Καραβίδας

Δημήτρης Αθηνάκης

Ευτυχία Παναγιώτου